

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація

Використовуючи актуальні статистичні дані (Eurostat, ifo) та релевантні дослідження автор чітко окреслює проблему демографічних та економічних наслідків міграції, особливо в контексті відтоку працездатного населення й ризику довгострокового дефіциту людського капіталу. Демонструючи логічний зв'язок між історичними прикладами (Південна Корея) і сучасними викликами України, автор наполягає на необхідності невідкладної реалізації державної політики в сфері розвитку людського потенціалу. Автором описово наведено приклади програм (Incubating Freedom for Ukraine, Migrant INtegration Through Education) за якими проведені дослідження та реалізуються окремі заходи щодо інтеграції українських громадян-біженців до соціумів країн ЄС. Окремі ідеї доповіді можуть слугувати основою для розробки концепцій державної політики у сфері міграції та відновлення людського капіталу.

Неспровокована воєнна агресія РФ проти України спричинила суттєві міграційні процеси і пов'язаний з цим відтік працездатного населення, заклавши на довгі роки «міну уповільненої дії» для майбутнього економічного зростання України. Адже ключовим фактором економічного розвитку залишається саме людський капітал, який у концентрованому вигляді репрезентує інтелектуальний та трудовий ресурс держави. Важливим моментом реалізації державної політики є усвідомлення того, що економічне зростання і розвиток людського капіталу є взаємозалежними. Досить ґрунтовно це

Мельниченко Анатолій

КПІ ім. Ігоря Сікорського
melnichenko@kpi.ua

Ключові слова:

Людський капітал, цифрові компетентності, міграція, державна політика, освіта.

продемонстровано ще в далекому 1997 році у статті Чон-Вха Лі (Jong-Wha Lee), який стверджує, що повоєнна Республіка Корея досягла високого та сталого економічного зростання, яке було тісно пов'язане з розвитком людського потенціалу [1]. Звісно, копіювати повною мірою досвід тієї чи іншої країни складно і не завжди доцільно, але його варто враховувати формуючи власну державну політику.

Станом на осінь 2024 року кількість мешканців України, що виїхали за кордон саме через бойові дії, за даними Eurostat склала близько 4.2 млн. осіб (ще близько трьох мільйонів

«Driving Economic Recovery: Scaling Digital Education Experiences in Higher Education Institutions»

виїхало у попередні роки) [2]. Чому йдеться «про міну уповільненої дії»? Бо значну частину емігрантів складають діти, які мали б у майбутньому поповнювати працездатне населення (за даними того ж Eurostat вони становили майже третину (31,9%) бенефіціарів тимчасового захисту в ЄС). У свою чергу, важко спрогнозувати скільки молоді залишиться в європейських країнах і не повернеться до України після завершення війни. На тлі того, що в Україні скорочується народжуваність і, водночас, підвищується смертність маємо ознаки держави зі старіючим населенням. Це означає, що навіть за умови завершення активних бойових дій вже найближчі 5-10 років нас очікує серйозний дефіцит кваліфікованих трудових ресурсів. У разі ж активної повоєнної відбудови цей дефіцит буде відчуватися особливо гостро. Більше того, вже нині підприємства України відчувають суттєву нестачу кваліфікованих інженерів. Саме тому вкрай важливим постає питання щодо шляхів одночасного вирішення і демографічної проблеми і економічної проблеми.

Серед шляхів вирішення вищевказаних проблем, поряд з «радикальними» пропозиціями окремих експертів щодо активізації імміграції з азійських чи африканських країн або підвищення народжуваності, варто розглядати й актуалізацію спроможностей вищої освіти та системи перепідготовки та/або підвищення кваліфікації. Намагаючись не втратити ту частину населення, яка вимушено виїхала з України, варто вживати заходи щодо недопущення зниження якості людського капіталу протягом перебування українців поза межами держави, а за можливості – створювати умови для його покращення. Враховуючи бурхливий розвиток цифрової економіки закономірним є фокусування на формуванні саме цифрових навичок, які дозволять українцям адаптуватися до потреб ринку праці в ЄС і, водночас, забезпечувати відновлення економіки нашої держави в повоєнний період на засадах цифрової трансформації. У звіті, підготовленому представниками консорціуму європейських університетів у межах проекту MINTE (Migrant INtegration Through Education), відзначено, що «цифрові компетенції українських біженців війни

загалом високі. Ці компетенції доповнюються мовними навичками та підприємницькими здібностями для пошуку та перевірки інформації з численних джерел» [3]. Цікавими видаються рекомендації вказаного звіту, в яких пропонується активно допомагати мігрантам у виході на польський ринок праці та дітям мігрантів у старті навчання в Польщі, адже інтеграція через роботу та освітні заклади значно закріплює мігрантів на новому місці [Там само]. Реалізація таких рекомендацій може бути і певною загрозою неповернення людей до повоєнної України. Адже, враховуючи високий рівень цифрових компетентностей переміщених українців, вони легко зможуть працювати в європейських компаніях, пройшовши тільки додаткову підготовку або перепідготовку, все більше інтегруючись до соціуму країн ЄС. Саме тому, особливої ваги має проект "Incubating Freedom for Ukraine – Adapting Women to Digital Economy", який орієнтований на соціальну підтримку та професійну інтеграцію українських жінок-біженок в окремих країнах ЄС (Польща, Угорщина, Чехія), а також на формування людського капіталу, необхідного для сталого розвитку України. Основний фокус спрямовано на підвищення цифрової компетентності та залучення жінок до участі в ринку праці сектору інформаційно-комунікаційних технологій. Проект позиціонується як інструмент соціально-економічної адаптації та одночасно як стратегічна відповідь на постконфліктні виклики відбудови та модернізації України, де ключовим є не лише відновлення матеріально-технічної інфраструктури, але й підготовка кваліфікованих кадрів для економіки знань. Попередньо вивчивши побажання українок закордоном щодо напрямку перепідготовки було визначено ключові курси за якими в подальшому організовувалося навчання: починаючи зі складних курсів з програмування і завершуючи курсами з маркетингових технологій в соціальних медіа. Враховуючи гендерний контекст війни та міграційних процесів можна відзначити, що ймовірність повернення жінок в Україну, наприклад, з метою возз'єднання сімей залишається високою, а отже можна сподіватися, що саме ця категорія посилить людський капітал в

«Driving Economic Recovery: Scaling Digital Education Experiences in Higher Education Institutions»

майбутньому. Проте, за результатами опитувань, проведеного у червні 2024 року німецьким Інститутом ifo, майже 25% українських біженців у Європі планують оселитися за межами України в

довгостроковій перспективі [4, 5]. Отже, державна політика у сфері розвитку людського потенціалу має передбачати створення як економічних, так і освітніх стимулів для повернення в Україну.

Список використаних джерел

1. Lee, J.-W. (1997). Economic growth and human development in the Republic of Korea, 1945–1992. New York, NY: United Nations Development Programme. <https://hdr.undp.org/content/economic-growth-and-human-development-republic-korea-1945-1992>
2. Eurostat. (2024, December 6). Temporary protection for 4.2 million people in October (2024). <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20241206-2>
3. Bielewska, A., Ślęzak-Belowska, E., & Savchuk, N. (2024). Report 2 on digital skills and competencies with recommendations – Poland. <https://minte.edu.pl/wp-content/uploads/2024/04/Report-II-on-digital-spaces-Poland.pdf>
4. Adema, J., Giesing, Y., & Poutvaara, P. (2024). Rückkehrabsichten und Integration von ukrainischen Geflüchteten. ifo Schnelldienst, 77(10), 3–7. <https://www.ifo.de/DocDL/sd-2024-10-adema-et-al-perspektiven-ukrainische-gefluechtete.pdf>